ROMANIAN TELEVISION IN DECEMBER 1989

Associate Professor Adrian-Claudiu Stoica, Ph.D.
National University of Science and Technology POLITEHNICA Bucharest

Abstract. *The revolution of December 1989 represented a crucial event in the history of Romania, the communist dictatorship being removed. The most important institution tasked with maintaining the regime was the Securitate. His role was also that of returning Nicolae Ceaușescu to power, in case it was lost. Consequently, from December 22, elements of the Security launched the "disguised counter-revolution".*

Keywords: *Romanian Televison, Securitate, terrorists, the disguised counter-revolution, guerrilla war, information warfare.*

Schimburi de focuri la Televiziunea Română. „Contrarevoluția disimulată”

Revoluția Română din decembrie 1989 a constituit și reprezintă, în continuare, un subiect de mare interes pentru istorici, deși nu există un consens în ceea ce privește actorii implicați și modul de derulare al evenimentelor. Referitor la versiunea oficială, pe data de 22 decembrie 1989, Securitatea a încetat să mai susțină regimul ceaușist, alăturându-se curentului revoluționar. Pe de altă parte, acest scenariu este contrazis de participanții la evenimente: civili, militari și foste cadre aparținând Securității.

În perioada regimului comunist, Securitatea a constituit elementul central de represiune. După fuga soților Ceaușescu din 22 decembrie, forțe aparținând Securității și-au continuat activitatea, promovând o „contrarevoluție clandestină”. Nu au mai avut loc arestări și violențe împotriva participanților la evenimente. După această dată, majoritatea victimelor a rezultat atât ca urmare a unor „focuri de armă diversionistă”, cât și datorită „războiului informațional”. Ca urmare a panicii induse, s-a ajuns la focul fratricid, care a condus la victime.1

Între 22 și 25 decembrie 1989, cu deosebire în nopțile de 22/23 și 23/24 decembrie, au fost vizate de focuri de armă instituții de importanță națională: fostul sediu al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Ministerul Apărării Naționale, Televiziunea Română, Radiodifuziunea Română, Aeroportul Internațional Otopeni.

În ceea ce privește Televiziunea Română, aceasta reprezenta o instituție de importanță strategică. Prin urmare, apărarea acestui sistem de informare la nivel național constituia o miză importantă pentru reușita Revoluției. Printre apărătorii Televiziunii, cele mai multe decese s-au înregistrat cu deosebire între 22 – 25 decembrie 1989.2

Primii manifestanți au ajuns la TVR în jurul orei 13.00, fiindu-le permis accesul în curtea instituției. Unii au pătruns în sediul Televiziunii, intenționând să declanșeze emisia. În consecință, la 22 decembrie, în intervalul orar 13.00 – 14.00, din studioul 4 al TVR au fost difuzate primele imagini ale evenimentelor în curs de desfășurare.[3] Din acest studio au fost transmise mesaje esențiale: anunțul că dictatura a căzut, primul comunicat al noii puteri,

[1] *Căderea unui dictator: război hibrid și dezinformare în Dosarul Revoluției din decembrie 1989*, vol. coord. de Andrei Ursu, Roland O. Thomason, Iași, Polirom, 2022, p. 125.
[2] Dosarul Revoluției, fond Televiziune, vol. 103, ff. 1-2.
[3] *Căderea unui dictator...*, p. 126.

Consiliul Frontului Salvării Naționale (CFSN). Televiziunea constituia un veritabil stat-major al noilor lideri și principalul instrument de comunicare la nivel național.[4]

Potrivit informațiilor din dosare, odată cu părăsirea puterii de către soții Ceaușescu, Securitatea a declanșat „contrarevoluția disimulată" la TVR. Primele focuri de armă au fost înregistrate în seara zilei de 22 decembrie, după ora 18.00. Schimburile de focuri s-au intensificat în intervalul orar 20.00 – 24.00. Scopul forțelor Securității era acela de a crea panică printre apărătorii instituției, revoluționari sau armată.5

Referitor la atacul orchestrat asupra Televiziunii, focurile de armă au fost inițiate din vilele din apropierea acesteia, apărătorii instituției ripostând ulterior. Prin urmare, existența exclusivă a focului fratricid (s-ar fi împușcat între ei soldații sau revoluționarii și soldații), nu stă în picioare. De altfel, există numeroase mărturii, potrivit cărora, s-a tras din aceste vile. Imobilele se aflau în posesia unor nomenclaturiști sau constituiau sedii ale unor ambasade. Au fost utilizate arme având calibru redus, iar cadența și zgomotul produse de acestea indicau faptul că nu aparțineau arsenalului Armatei. S-a deschis focul și cu gloanțe speciale, explozive sau cu cap vidia, care, de asemenea, nu erau folosite de soldați sau Gărzi Patriotice. Totodată, s-au utilizat simulatoare de foc. Într-o serie de vile au fost remarcate „activități suspecte", respectiv „aducerea unor lăzi". Au fost observate semnale luminoase în momentul declanșării focurilor din vile și la încetarea acestora.

Focuri de armă reprezintă, fără îndoială, „acte de terorism", Securitatea propunându-și să inducă panică și teroare, care să fie transmise și privitorilor aflați în fața televizoarelor. Teroriștii plănuiau, în acest fel, să afecteze încrederea și determinarea revoluționarilor și a Armatei. Nu este de mirare că redactorii de la Televiziune și manifestanții care au apărut pe post din Studioul 4 erau îngroziți. Imaginile din acea perioadă sunt relevante pentru starea de spirit a celor care au luat cuvântul. Se simțeau, desigur, în pericol, întrucât, asupra clădirii unde se aflau se trăgea cu intensitate.6

În zilele imediat următoare fugii dictatorului - întrucât focurile de armă erau puternice -, se presupunea că Televiziunea putea fi reocupată de elemente loiale acestuia, răzbunarea vizându-i pe angajații instituției și revoluționarii aflați în studiouri. De aceea, erau justificate apelurile adresate către populație în vederea apărării Televiziunii, adeziunea acesteia constituind garanția că Revoluția va continua.7

Generalul Ioan Dan, fost adjunct al șefului Secției Parchetelor Militare (SPM), subliniază faptul că foștii săi colegi nu au întreprins ceea ce era necesar pentru identificarea autorilor actelor teroriste. A lansat acuzația că foștii colegi nu au întrerupt colaborarea cu Securitatea nici după 22 decembrie 1989, după ce, pe toată perioada regimului comunist, aceștia au fost aserviți instituției. Astfel de acuzații îi vizează și pe medicii legiști, care și-au desfășurat activitatea, în mare măsură, „sub tutela Securității până pe 22 decembrie". La Timișoara, cadavrele revoluționarilor au fost luate de la morgă, în lipsa actelor, și fără a se efectua autopsia, cu permisiunea medicilor legiști. În cadrul operațiunii „Trandafirul", acestea au fost transportate la București și incinerate. Afirmații ale lui Ioan Dan sunt dificil de combătut, procurorul susținând că numeroși membri ai instituției din care făcea parte au desfășurat anchetele referitoare la Revoluție în „conivență cu fosta Securitate". Acuzațiile lansate de Ioan Dan sunt confirmate de dovezile prezente în Dosarele Revoluției și documentele existente la CNAS. Justiția română a înțeles să justifice aceste acuzații în cadrul rechizitoriului SPM din 5 aprilie 2019.

[4] Dosarul Revoluției, fond Televiziune, vol. 103, f. 20.
[5] *Căderea unui dictator...*, p. 128.
[6] Andrei Ursu, Roland O. Thomasson în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori: contrarevoluția Securității în decembrie 1989*, Iași, Polirom, 2019, p. 181.
[7] *Ibidem*.

Reținerea unui terorist

Ioan Dan este de părere că Silviu Ștefan Duțu din cadrul trupelor de Securitate UM 0530, constituie doar unul dintr-un număr mare de teroriști disculpați de „așa-zisa medicină legală". Același personaj este evocat de Nicolae Ștefan Soucoup, participant la apărarea TVR în componența detașamentului de Gărzi Patriotice de la ISPE București. Soucoup afirmă că, pe 22 decembrie 1989, a fost prezent la audierea unui individ, rănit în regiunea toracică stângă.8

Soucoup precizează faptul că Duțu S[ilviu] „a acționat în Calea Dorobanților". A părăsit vila, aflată în flăcări, de pe Calea Dorobanților, nr. 228, colț cu Teheran. A lansat o rafală către un tanc, fiind „anihilat imediat". Soucoup precizează că purta un combinezon kaki, „avea cenușă în păr, cenușă și moloz în rizurile cizmei, arsuri pe combinezon". A fost imobilizat și transportat în interiorul Televiziunii, într-o cameră de montaj aflată la etajul 1. Acolo Soucoup a avut o discuție cu acesta, împreună cu Rodica Chebeleu, pe atunci criminalistă la Procuratură. Ea i-a adresat întrebări din perspectivă juridică.

Conform propriilor declarații, Duțu făcea parte din garda personală a cuplului Ceaușescu. Deținea gradul de sergent-major în cadrul subunității de la Roșu (Unitatea Specială 1 Trupe de Securitate București, având indicativul UM 0530 București). Această subunitate cuprindea aproximativ 120 de persoane, aflați sub comanda unui locotenent-major pe nume Ivanovici. Funcția lui Duțu era aceea de ajutor al comandantului de pluton. A afirmat că nu a tras, „dar mâinile înnegrite, îmbrăcămintea îl demascau". Deși se afla - după cum afirmă Soucoup -, în stare de șoc, era foarte priceput în a se preface obosit și extenuat.

Avea pregătită „o poveste", pe care se străduia „s-o adapteze", în timp ce mima momente de „pierdere a cunoștinței". Simula faptul că era epuizat, dar – afirmă Soucoup -, existau momente în care i-a întâlnit „o privire cercetătoare", constatând că „era instruit să reziste la orice formă de interogatoriu". De la acesta a aflat, până la urmă, „sistemul de atac asupra Televiziunii". Duțu cunoștea modul de acțiune, așadar, implicit, recunoștea că se afla printre atacatori, asigurând dispozitivul numit „Faleza". În declarațiile sale a prezentat și strategia de creare a diversiunilor în interiorul Televiziunii Române. A evocat un „dispozitiv secret", respectiv „cutiile verzi", despre care Soucoup afirmă că ar fi fost cupolele din curtea instituției, înconjurate de vegetație. Sistemele de ventilație asigurau accesul, pe verticală și orizontală, în întreaga instituție. Duțu a afirmat, de asemenea, că se putea pătrunde în subsolul Televiziunii utilizând canalizarea, printr-o casă conspirativă aflată în strada Zambaccian.

Despre Duțu face referire și jurnalistul Tudor Petrescu9, afirmând că „părea drogat". A aflat de la acesta faptul că, pe 22 decembrie i s-a solicitat „să-și schimbe hainele albastru cu un combinezon kaki, evident, pentru a părea că se află în serviciul militar". Cele două mărturii sunt întărite de informațiile oferite de Ioan Dan.

De asemenea, pe 26 decembrie 1989, la Televiziune, a fost reținută, fiind suspectată de terorism, o persoană pe nume Mihai Stoica.[10] În detenție „a încercat să dezarmeze violent militarul aflat de pază", fiind reținut și condus la Secția 5 Miliție. Pe 29 decembrie 1989, la sediul instituției, a oferit o declarație, prin intermediul căreia susținea că, pe 22 decembrie 1989 a deschis focul asupra demonstranților, aflându-se pe clădirea Ministerului Turismului. A dorit să intre în localul Televiziunii „pentru a-i otrăvi pe doi foști colegi". Cu toate aceste mărturii, Mihai Stoica a fost lăsat în libertate.[11]

[8] *Ibidem*, p. 182.
[9] Tudor Petrescu, „Unde ne sunt teroriștii?", *Armata Poporului*, nr. 22, 30 mai 1990, p. 3.
[10] Andrei Ursu, Roland O. Thomasson în colaborare cu Mădălin Hodor*, op.cit.*, p. 183.
[11] *Ibidem*, p. 184.

Teroriști din jurul și interiorul Televiziunii

Nicolae Ștefan Soucoup a descris direcțiile de tragere: din Str. Ermil Pangratti, clădirile de pe Calea Dorobanților, Str. Teheran, din Str. Pictor Rosenthal. Al treilea tir venea dinspre curtea și din Blocul Turn al Televiziunii, dar gloanțele îi vizau atât pe ei, cei care apărau Televiziunea, cât și pe manifestanți, nefiind destinate atacatorilor. Tirul provenea de la cei „înfiltrați" printre apărători, dar care, în fapt, susțineau contrarevoluția.

Soucoup a recurs și la exemple. În ziua de 23 decembrie, în jurul orei 4 dimineața, a fost împușcat tânărul Stan Bogdan Șerban, de un civil aflat lângă el, fiind un fapt evident că acesta a fost ucis de teroriștii infiltrați printre apărătorii TVR. În aceeași zi, în jurul orei 8 dimineața, în curtea Televiziunii, lângă gardul de pe Str. Ermil Pangratti, se afla un civil rănit, sprijinit de un copac. Un ofițer s-a îndreptat către cel rănit, pentru a-i da o mână de ajutor, fiind rănit grav. Din față, soclul gardului îi oferea protecție. Prin urmare, se putea trage asupra sa doar din Blocul Turn.

De asemenea, Soucoup afirmă că, din vila pe care o supraveghease, unde avuseseră loc schimburi de focuri, „a fost scos afară un tânăr de cca 19 ani, îmbrăcat pe deasupra cu un combinezon gri-petrol"; acesta fiind împușcat între ochi. A fost lăsat pe trotuar, lângă gardul Televiziunii, circa 3 ore, după care, trupul a dispărut.

Pe 23 decembrie, în timpul zilei, schimbul de focuri a continuat. La un moment dat, asupra Blocului Turn au fost executate trei lovituri de AG (aruncătoare de grenade), rezultând un incendiu violent la etajele superioare ale TVR. În continuare, evenimentele s-au precipitat, asupra Televiziunii fiind efectuate rafale de pușcă mitralieră dintr-un ABI (vehicul blindat pe schelet de ARO). Aceste trageri au fost urmate de alte două lovituri de AG, de astă dată de calibru mare, care au provocat explozii intense.[12]

Desigur, aceste desfășurări de forțe reprezentau, de asemenea, acte de terorism, care trebuiau anchetate. Securitatea dispunea de arme utilizate la trageri pe timp de noapte, cu infraroșii sau lasere, care nu se aflau în dotarea militarilor. De asemenea, avea și AG-uri, iar ramura sa, USLA[13] deținea în dotare ABI-uri. Această acțiune de a lovi cu AG-uri etajele superioare ale Televiziunii pune în lumină dorința teroriștilor „de a decapita Revoluția", întrucât, la etajul 11 al acesteia se găseau membri ai conducerii FSN. Unii dintre aceștia au înțeles, de altfel, că se dorea „anihilarea lor".[14] Această acțiune se înscrie în cadrul acțiunilor de stopare a Revoluției, nefiind vorba despre un foc fratricid.[15]

Din păcate, cele mai multe persoane reținute la Televiziune, au fost eliberate de către gen. (r) Nicolae Tudor, care se erijase în liderul dispozitivului de apărare.[16]

Victimele de la TVR

În privința numărului de victime, Silvestru Boeru, procuror militar la SPM, afirmă că, între 22 și 25 decembrie, în zona Televiziunii Române, au fost ucise 78 de persoane (18 militari și 60 de civili), iar 267 au fost rănite (61 militari și 213 civili). Nicolae Ștefan Soucoup, evocat mai sus, participant la Subcomisia din cadrul Comisiei senatoriale de cercetare a evenimentului din decembrie 1989, avansează cifrele de 103 morți și 276 răniți,

[12] *Ibidem*, pp. 185-186.
[13] Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă.
[14] Silviu Brucan a susținut acest fapt într-un interviu acordat lui R. Căplescu, în publicația *Adevărul* din 16 ianuarie 1990.
[15] Andrei Ursu, Roland O. Thomasson în colaborare cu Mădălin Hodor*, op.cit.*, p. 186.
[16] *Căderea unui dictator...*, p. 144.

cu precizarea că decedații fără numere de dosar la Procuratura Generală au fost înregistrați utilizându-se informațiile din presă.[17]

Concluzii

Studierea Dosarului Revoluției conduce la concluzia că focurile de armă din zona TVR (provenind din vilele apropiate sau din interiorul instituției), constituie acte de terorism. Dictatorul abandonase puterea, însă, nu se putea afirma cu certitudine că nu o poate redobândi. Prin urmare, susținerea populației reprezenta o necesitate.

Dovezi care nu pot fi puse la îndoială, ne îndeamnă să constatăm că forțe ale Securității au avut un rol major în cadrul acțiunilor de diversiune instrumentate după fuga soților Ceaușescu, soldate cu numeroși morți și răniți.

În perioada regimului Nicolae Ceaușescu, Securitatea reprezenta principala instituție de represiune, deținând, totodată, rolul de a-l menține la putere pe liderul comunist. Odată puterea pierdută, avea misiunea de a-l reinstala în funcție, fiind structura cea mai interesată ca Revoluția să eșueze, acționând pentru îndeplinirea acestui obiectiv.

BIBLIOGRAPHY

1. ABANYI, Anneli Ute, Alexandru MURARU, Andrei MURARU, Daniel ȘANDRU (coord.), *Revoluția din 1989: învinși și învingători*, Iași, Polirom, 2020.
2. BÁTHORY, Dalia, Ștefan BOSOMITU, Cosmin BUDEANCĂ (coord.), *România de la communism la postcomunism: criză, transformare, democratizare/ Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc*, Iași, Polirom, 2020.
3. DAN, Ioan, Teroriștii din ˈ89, București, *Lucman*, 2012.
4. DOMENICO, Viorel, *Ceaușescu la Târgoviște: 22 – 25 decembrie 1989*, Editura „Ion Cristoiu" S.A., București, 1999.
5. URSU, Andrei, Roland O. THOMASSON, *Căderea unui dictator: război hibrid și dezinformare în Dosarul Revoluției din decembrie 1989*, Iași, Polirom, 2022.
6. URSU, Andrei, Roland O. THOMASSON în colaborare cu Mădălin Hodor, *Trăgători și mistificatori: contrarevoluția Securității în decembrie 1989*, Iași, Polirom, 2019

[17] Dosarul Revoluției, Televiziune, vol. 103, f.30.